

Aleks Nort

✓
ČOVEK
OD
DIMA

Preveo
Marko Mladenović

■ Laguna ■

Naslov originala

Alex North

THE MAN MADE OF SMOKE

Copyright © Alex North, 2025

First published as The Man Made of Smoke in 2025 by
Michael Joseph. Michael Joseph is part of the Penguin
Random House group of companies.

All rights reserved.

Translation copyright © 2025 za srpsko izdanje, LAGUNA

Posvećeno Lin i Zaku

To mesto bi moglo da bude bilo gde.

Odmorište van grada, čim se siđe sa auto-puta. Sa jedne strane parkirališta nalazi se jeftin hotel, a s druge benzinska pumpa. U njenoj prizemnoj zgradi nalaze se pult za hranu, zapuštena video-igraonica i prodavnica s grickalicama, novinama i izborom popularnih knjiga. Ispred ulaza je kombi koji prodaje cveće. Buketi stoje u izanđalim metalnim kofama, venući na popodnevnoj vrućini.

Nakon što se parkirao, čovek izvesno vreme sedi u mraku svoje kamp prikolice.

Zatim izlazi i polako kreće prema glavnoj zgradi.

Prvi svedok koji ga vidi jeste momak u izgužvanoj beloj kuhinjskoj uniformi što se naslanja na zid hotela i puši cigaretu. Satima kasnije on će policiji dati isti onaj neodređeni opis kao i ostali tu prisutni tog popodneva. Čovek je visok. Dugačak zeleni mantil; prljave farmerke; radne cipele s debelim slojem osušenog blata. Momak će pomenuti smeđu, čupavu kosu i lice ispućalo od sunca. Ali najviše će se sećati osećaja pretnje koji ne može do kraja da pretoči u reči.

„Bio je to neko koga ne želite da gledate“, govori on policiji.

Čovek nakratko zastaje kod kombija sa cvećem. U njemu radi mlada žena. Iza pulta, ona čoveku zapravo vidi samo trup, te ne bi mogla da mu opiše lice čak i da je, poput mladića ispred hotela, bila spremna da ga dovoljno dugo gleda.

Ona će se barem jasno sećati šta je on rekao.

„Niko ne vidi“, kaže čovek. „I nikome nije stalo.“

U glavnoj zgradi čovek prilazi pultu za hranu i načas stoji tamo ne naručujući. Tamo radi još jedan mladić, ali on je odveć zaokupljen i rasejan da bi na čoveka obraćao previše pažnje. On pomno gleda police s hamburgerima i viršlama umotanim u mastan papir, brojeći ih u sebi. Taj dečko je pametan. Tu je tek dve sedmice, ali zna šta se i kada prodaje i pokušava da nagovori tipa što radi pozadi na roštiljima da se ubrza.

„Niko ne vidi“, kaže čovek. „I nikome nije stalo.“

Sredovečni muškarac zadužen za igraonicu vidi ga samo načas, jer je usredsređen na dečaka koji želi da uđe i igra na aparatima. To je kockanje, te je dozvoljeno samo za odrasle. Ako njega pitate, glupo je imati video-igraonicu kada znate da će dolaziti porodice s razularenom decom, ali niko ga ne pita. On kao da pola života govori deci da ne smeju da uđu. Posle današnjeg dana često će razmišljati o tome.

Čovek zatim ulazi u prodavnicu, gde se nakratko zadržava u prolazima između polica pre nego što ode. Mladić za pultom ga jedva primeti; on pazi na jednog klinca za koga sluti da je mogući kradljivac. Kod kuće je taj mladić opsednut dokumentarcima o istinitim zločinima i mnogo vremena provodi čitajući jezive izveštaje o serijskim ubicama, što nasilnije, to bolje. U godinama koje će uslediti, to popodne će mu izgledati važno u pamćenju.

„Niko ne vidi“, kaže čovek. „I nikome nije stalo.“

To nije zaista tačno. Posle današnjeg dana biće mnogo onih kojima je stalo. Oni će gledati izveštavanje na televiziji, čitati novinske izveštaje i pomno pretraživati sajtove. Nekoliko godina odsad kupovaće *Čoveka od dima* Terensa O’Hera, koji

se reklamirao kao najmerodavniji prikaz ubice poznatog kao Čarobni Frulaš i dece koju je on oteo.

Ali zasad, pretpostavljam, čovek je u pravu.

Na kraju odlazi prema zadnjem delu odmorišta, gde gotovo da nema ljudi a svetla trepere.

I čeka.

„Zašto stajemo?“, pitala je moja majka kada su kola usporila.

„Da procenimo kako stojimo s grickalicama.“

Otac je izvio vrat da pogleda nas pozadi.

„Osim toga, malo bih protegao noge. Nemate ništa protiv, društvance?“

„Ja nemam“, doviknuo sam.

„Ni ja“, kazala je Sara.

Sara je sedela pored mene na zadnjem sedištu kola. Oboje smo imali dvanaest godina, a moj i njen tata nekada su bili drugari, pre nego što je njen otišao sa ostrva na neko bolje mesto. Moja porodica nije imala mnogo novca, a Sarina majka je jedva sastavljala kraj s krajem, te su moji roditelji Saru često vodili s nama ovakvim danima. Dugo smo bili drugari. Kad smo imali osam ili devet godina, sećam se, ona bi, za vreme letnjeg raspusta, svakog jutra uzbuđeno pokucala na naša vrata.

Hoćemo li u pustolovinu, Dene?

A ja sam uvek hteo. Mislio sam da je Sara prilično gotivna za devojčicu. Oboje smo voleli iste stripove sa superherojima i TV serije, i da istražujemo šumu na ostrvu, i grozno smo vređali jedno drugo, iako nikome drugome ne bismo dozvolili da se sa tim nekažnjeno izvuče. Ali u poslednjih šest meseci ili tako nešto, bio sam počeo da se osećam pomalo čudno u njenoj blizini. Nisam bio siguran kako to da opišem. Bilo je to kao da smo nas dvoje godinama igrali jednu igru iz zabave, dok se sada polako sticao utisak da ona dobija nova pravila

koja ja ne razumem. Da postoji nešto što želim da kažem a za šta još nemam reći.

Otac je skrenuo na isključenje za odmorište.

Majka ništa nije rekla. To je značilo da ne odobrava. Verovatno je računala da smo na samo sat vožnje od ostrva, pa zašto ne produžiti? Majka mi je uvek bila nestrpljiva da bude negde drugde, čak i kada bi tek stigla. Kad se prisetim tog vremena, činilo mi se da ona nikada ne zna šta da misli o meni, kao da se porodica slučajnošću stvorila oko nje. Kad je bila ljuta na mene, govorila mi je da sam *isti otac*, a ja ne bih znao kako to da primim. Kao prvo, to nije bilo tačno. A ako jeste, to bi trebalo da bude nešto dobro, no činilo se da ona to nikada tako ne misli.

Parkirali smo se.

„Pazi kako izlaziš sa svoje strane, Danijele“, rekao je otac.

„Da.“

Bacio sam pogled desno.

Prostori su tu bili uski, a otac se parkirao blizu vozila pored nas. Posredi je bila stara kamp prikolica. Strane su joj bile prošarane prugama prljavštine, kao da su je čitavog života vozili tamo-amo kroz polja a da je nijednom nisu oprali. Na crni prozor sa strane bila je prišrafljena zardala metalna rešetka. Piljiti u staklo iza nje bilo je kao gledati u noćno nebo: svojevrsna nedokučiva tama prošarana bledim, maglovitim sazveždima plesni.

Oprezno sam se izvukao iz kola.

Prostor je bio toliko uzan da sam laktom gotovo dodirnuo prjavu stranu prikolice, zbog čega mi se koža neznatno naježila. Vozilo kao da se izdizalo nada mnom, a senka koju je bacalo bila je hladnija nego što treba. Kad sam otišao napred, primetio sam da se duž dna prikolice nalaze šare u prljavštini koje liče na otiske dečjih šaka.

Metal je blago *pucketao* na vrućini.

Nas četvoro smo prešli preko asfalta i ušli u zgradu. Otac nam je kupio sendviče u prodavnici a onda smo seli u mali

prostor pored video-igraonice, Sara i ja jedno kraj drugog, naspram majke i oca.

„Jesi li uživala u zooološkom vrtu, Saro?“, upitao je on.

Ona je klimnula glavom dok je jela.

„Baš jesam, gospodine Garvi. Mnogo vam hvala.“

„Nema na čemu. Drago nam je što si pošla s nama. Je l' tako, sine?“

On me je pogledao. U ustima sam imao zalogaj sendviča i iskoristio sam to kao izgovor da načas ne odgovorim.

Razmišljao sam o onome što je Sara upravo rekla. Isto kao što sam u poslednje vreme bio počeo drugačije da mislim o njoj, bio sam počeo i češće da je gledam: potajno i iskosa, kada ona ne zna. Možda sam pokušavao da uočim šta se to menja među nama. Bez obzira na to, moj pogled ju je toga dana uporno pronalazio. Sara je životinje obožavala više od svega; umela je da navede imena svih ptica na ostrvu i čak da prepozna većinu tragova na koje smo nailazili u šumi. Zato sam i pretpostavljao da će joj se zooološki vrt mnogo svideti. Sva ona egzotična stvarjenja za koja nismo ni sanjali da će nam se ukazati prilika da ih vidimo u stvarnom životu.

Iako se činilo da ona na mahove uživa u tome, bilo je i trenutaka kada bih je video kako se pomalo mršti, kako joj neki nagoveštaj tuge krivi lice dok zuri u te zatvorene prostore. Sada sam pomislio da ona tada možda nije gledala životinje, već kaveze.

Naše prijateljstvo je nalagalo da na očevo pitanje odgovorim tako što ću reći nešto zajedljivo i grozno o njoj, ali sam umesto toga uhvatio sebe kako želim da joj kažem nešto drugo.

Vidim te, možda.

Stalo mi je.

Progutao sam hranu.

„Iskreno?“, kazao sam. „Mislio sam da je plan da je *ostavi-mo* tamo.“

Majka je izgledala sablažnjeno. „Danijele!“

„Šta?“ Podigao sam ruke. „Svi smo se bili složili. Zar ne?“
Sara me je šutnula ispod stola.

„Mene bi zoološki vrt makar primio“, rekla je. „Ne sećam se da su imali kavez za *pacove*.“

Majka je zavrtela glavom.

Posle deset minuta smo završili i bilo je vreme da se krene. Dok je otac odnosio naše smeće u korpu, ja sam razmišljao o putovanju koje nam predstoji. Sat vremena do obale, zatim trajektom nazad na ostrvo, i onaj mali, obični svet što nas tamo čeka. Na to sam se malco sneveselio. Dok smo išli ka izlazu, uhvatio sam sebe kako zaostajem za ostalo troje, nevoljan da odem odatle.

Ispred mene, otac je izgledao širok i snažan. Suprotnost od onoga kako sam ja gledao na sebe, ali imao sam utisak da i ja mogu postati takav ako se budem potrudio. Majka: možda će se skrasiti i prestati da traži neko mesto koje nikada neće biti bolje, samo drugačije. I Sara... ako su mi reči koje želim da joj kažem trenutno van domašaja, možda je samo pitanje vremena kada ću ih pronaći.

Načas mi se učinilo da je sve to moguće.

Tada nisam znao za pojam *liminalni prostori*, ali oni su već privlačili deo mog bića: mesta koja nisu ni polazišta ni odredišta, već privremeni iskorak iz stvarnosti, nalik raskršćima između svetova u nekoj bajci. A deo mog bića je prepoznavao da sam trenutno u jednom od njih. Mestu gde je moguće da se dogodi čarolija.

Nisam znao da će nas majka ostaviti pre isteka godine. Niti koliko će mi gadno odnos sa ocem ubrzo pući i propasti. Niti da Sari nikada neću reći šta osećam. Tada sam znao samo da ne želim da odem odatle ni da tom trenutku dođe kraj.

Otac se okrenuo.

„Jesi dobro, Danije?“

„Da“, kazao sam.

Letimice sam se osvrnuo na otvoreni prostor. Onamo gde je bio tek poneki čovek a svetla treperila.

„Mislim da ću možda ipak najpre otići do toaleta“, rekao sam.

Novčići koji zveckaju u video-igraonici; povici što dopiru iza pulta za hranu; pomešani razgovori. Sva ta buka je nestala kada sam zatvorio vrata muškog toaleta i pošao hodnikom iza njih. Prisutno je bilo samo uznemirujuće zujanje svetala što su treperila na tavanici.

Stari tragovi ostali od prljavog džogera bili su se osušili na podu prekrivenom pločicama nalik vrtlozima jedva vidljive, avetinske kose, a vazduh je mirisao ustajalo. Zujanje iznad mene pojačavalo se dok sam hodao, i srce mi je zakucalo malčice jače. Osećao sam se kao da ulazim u neko mesto gde još ne pripadam, i morao sam da se opirem porivu da se okrenem i pođem napolje odatle. Ali to je bilo glupo; više nisam bio mali dečak. Tu nisam imao čega da se plašim.

A onda sam začuo kako neko zviždi.

Pokolebao sam se. Zvuk je dopirao odnekud ispred mene, iza ugla. To nije bilo ni usputno ni slučajno, već očito promišljena i hotimična melodija, i prepoznao sam je odnekud a da nisam mogao da je imenujem. Bila je poznata na neki čudan, zastrašujući način, kao da sam je čuo u snu, ili noćnoj mori, ili nekom potpuno drugom životu.

Sve je u redu, govorio sam sebi.

Nemaš čega da se plašiš.

Stigao sam do kraja hodnika i skrenuo desno. Toalet je bio dugačak i uzak, sa četiri kabine s desne strane, pisoarom na naspramnom zidu i umivaonikom sa ogledalom na zidu u dnu prostorije. Vrata kabine najdalje od mene bila su zatvorena. Zviždanje je dopiralo od osobe u njoj, a ispred nje je stajao neki mali dečak.

Atmosfera me je već bila uznemirila, ali kada sam video dečaka, dah mi je zapeo u grlu. Jer smesta sam osetio: ovde se događa nešto što nije u redu. Dečak je bio sitan i mršav, u odeći koja mu je bila veća barem za dva broja i mlitavo visila na njegovom tankom telu. Jedan obraz mu je bio prošaran prugama prljavštine. Kada je okrenuo glavu da me pogleda, činilo se da se kreće usporeno. Kada se u obzir uzmu ono onostrano zviždanje i treperava svetlost, odjednom sam bio uveren da gledam duha.

Tada sam primetio izraz na njegovom licu.

Prestravljen. Očajnički.

Njegove oči su preklinjale: *molim te, pomози mi.*

Nas dvojica smo zurili jedan u drugog čitavu večnost, kako se činilo, dok je iza zatvorenih vrata i dalje dopirala ona zviždana muzika. Gledao sam dečaka u oči, nesposoban da odvratim pogled. Ali nisam imao pojma kako da reagujem. Ni šta da radim ni šta da kažem. Ništa u mom dotadašnjem životu nije me bilo spremilo za takav neobičan susret.

Dečaku se video strah na licu.

Molim te, pomози mi.

I ja sam želeo. Dečak je bio sitan i suvonjav, a njegov izraz me je podsećao na to kako sam se osećao kad sam se suočavao sa siledžijama u školskom dvorištu, očajnički žudeći da neko dođe i pomogne mi, spase me, prekine to. Imao sam neobičan utisak da gledam u vašarsko ogledalo u kojem je odraz tek neznatno izobličen. I osećao neposrednu, duboku vezu s dečakom. Znao sam da moram da mu pomognem.

Ali onda je zviždanje stalo.

Tišina je odmah unela promenu u vazduh. Onaj poriv da pomognem pomerio se u meni, kao životinja zamrznuta u snopu farova koja se trgnula nazad u život. I tada sam bio siguran da se s druge strane tih zatvorenih vrata nalazi nešto opasno. Da će odatle svakog časa izroniti neko čudovište i da moram da pobeegnem od njega što brže mogu.

Bila je to slepa panika. Reagovao sam bez razmišljanja, ušao u najbližu kabinu i brzo zatvorio vrata. Zaključao sam bravu baš kada sam čuo kako se vrata u dnu toaleta otvaraju, škripeći na starim šarkama.

A onda se nije čulo ništa osim zujanja svetala.

Seo sam najtiše što sam mogao na ve-ce šolju, zatim podigao noge s poda, privukao kolena ka grudima i obuhvatio ih rukama. U kabini je bilo mračno, ali vrata nisu dosežala do samog poda. Na dnu je bio prorez za poštu bledozelene svetlosti, koja je slabašno treperila na pločicama.

Čekao sam, a srce mi je snažno lupalo.

Nekoliko sekundi nije bilo ničega. Ali onda sam čuo spore, odlučne korake, i prestao sam da dišem. Neka senka je zaklonila svetlost ispod vrata kabine i zaustavila se tamo. Buljio sam u blatnjave vrhove ogromnih pohabanih radnih cipela.

Sa druge strane tankog drveta čulo se sporo disanje.

A onda nešto što je zvučalo kao nokti što lenjo opisuju krugove po njemu.

„Niko ne vidi“, rekao je neki muški glas.

Želeo sam da čvrsto zažmurim, ali nisam se usuđivao. Ume-to toga sam, ne trepćući, gledao vrhove njegovih cipela. Vidno polje mi je zaiskrilo.

Molim te, pomislio sam.

Pred očima su mi poigravale tačkice svetlosti.

Molim te.

„I nikome nije stalo.“

Cipele su se sklonile.

Nastavio sam da zurim u prorez. Posle nekoliko sekundi preko pločica je prešla jedna slabija senka: onaj dečak, po svoj prilici, koji je ćutke i poslušno išao za čovekom. Čekao sam dok nisam čuo daleki zvuk otvaranja i zatvaranja vrata što vode napolje. Dok nisu ostali samo lupa mog srca i zujanje svetala na tavanici.

Najzad sam otvorio vrata kabine.

Toalet je sada bio prazan. Ali onaj što je bio ispred vrata ostavio je nešto za sobom. Na pločicama na podu nalazio se kvadratić belog papira i, ne shvatajući ni kako ni zašto, bio sam siguran da je tu ostavljen za mene.

Oprezno sam posegnuo naniže, dok su mi se ruke tresle.

To je bilo teže od papira. Nekakva tanka kartica. Poledina je bila sasvim bela, ali kada sam je okrenuo, shvatio sam da je u pitanju fotografija.

Trebao mi je časak da razaznam šta vidim.

A kada jesam, počeo sam da vrištim.

PRVI DEO
Poricanje

1

Podrum Ričarda Barbera bio je hladan i slabašno osvetljen. Zidovi od crvene cigle bili su prošarani starom paučinom, vazduh su ispunjavali zvuci sporog, stalnog kapanja vode odnekud iz senki, a niz jedan zid, od tavanice do poda, pružale su se zardale cevi. Između tih cevi, ugrađena u kamen, bila su drvena vrata s metalnom kvakom.

On je sada piljio u to.

„Želim da znate da ste na sigurnom, Ričarde“, kazao sam.

„Znam.“

„Ovde ništa ne može da vam naudi. Sve je u prošlosti.“

„Znam“, rekao je on. „Verujem vam.“

Ričard mi je bio pacijent. Po mnogo čemu prosečan čovek, neko pored koga biste prošli na ulici a da ga ne biste dvaput pogledali. Nas dvojica smo bili u bolničkoj sobi koju sam koristio za individualne terapijske seanse. Raspoloživa sredstva su bila oskudna, ali dao sam sve od sebe da ta soba uliva što više spokoja. Zidovi su bili okrečeni smirujućom nijansom plave. Itison je bio mekši od onih u hodnicima. Mnogo godina ranije s mukom sam došao na posao, noseći po saksiju s biljkama pod svakom rukom. One su sada stajale u uglovima prostorije, dok su biljke u međuvremenu bile izrasle bezmalo do tavanice.

Tu su bile i dve kožne fotelje, od kojih su obe imale pokretne naslone. Kao i obično, ja sam sedeo uspravno, sa beleškama na podlozi za pisanje, na kolenu, a Ričard je praktično bio vodoravno. On je trenutno bio u stanju hipnagogije, na pola puta između sna i jave, zatvorenih očiju i ruku zaštitnički položenih na trbuh. Bilo je važno da bude što opušteniji. Jer ma šta da sam postigao tim okruženjem u stvarnom životu, znao sam da je prostorija koju on trenutno vidi u glavi daleko od prijatne.

Na početku terapije bio sam ga zamolio da zamisli da mu je mozak kuća. U mesecima odonda zajedno smo prošli kroz mnoge njene sobe, razgovarajući o uspomenama na koje je on tamo nailazio.

Bio sam svestan da će on isprva otvarati ona laka vrata: ona što vode u prostorije za koje smatra da je bezbedno da bude u njima i da ih pokaže gostu. Ali, poput većine ljudi, Ričard je imao i mnogo mračnije uspomene: one koje je njegov mozak držao zatvorene daleko od očiju. Kako smo s vremenom polako gradili poverenje, on mi je dozvoljavao da zalazim dublje u njegovu kuću, u sobe ispunjene zlostavljanjem i traumama.

I konačno, danas, da siđem skroz u podrum.

„Možete li da zamislite vrata?“, upitao sam.

On je klimnuo glavom.

Bacio sam pogled na časovnik na zidu, na sekundaru koja se nećujno pomerala. Bilo nam je ostalo još samo deset minuta od jednosatne seanse, zbog čega sam bio u nedoumici: da teram napred ili da se povučem? Trebalo nam je osam brižljivih meseci da stignemo dovdle, i bude li nam trebalo još isto toliko za pomak, onda je to u redu. Obojica imamo sve vreme na ovom svetu.

Ali zanimalo me je šta je s druge strane tih vrata.

„Voleo bih da se uhvatite za kvaku“, kazao sam. „Mislite li da možete to da uradite, Ričarde?“

„Da.“

„Kakav je osećaj?“

„Zastrašujući.“ Iskrivio je lice, još žmureći. „Oštar.“

„Znam. Ne morate da je okrenete ako ne želite.“

„Ali bezbedno je?“

„Jeste“, rekao sam. „Tu više nema ničega što može da vam naudi.“

„Osećam kao da ima.“

„Zato što je to kao da imate trn ispod kože“, kazao sam.

„Na kraju se toliko naviknete na njega da zaboravite kako ne bi trebalo da boli. A čak i ako u datom trenutku zaboli dok se vadi, to bi naposljetku moglo da pomogne. To je jedini način da se iscelite.“

Licemerje kojim sam bio obuzet ostavio sam na stranu. To nije imalo nikakve veze s mojim trnjem i vratima. Morao sam da se usredsredim na svog pacijenta, pogotovo imajući u vidu šta bi dalje moglo da se dogodi. Ono što mi je Ričard dotad bio opisao bilo je strašno već samo po sebi. Bilo mi je teško da zamislim koliko bi gore moglo da bude to duboko zakopano sećanje što ga tu čeka.

„Razumem“, kazao je on. „Okrećem kvaku.“

„Dobro je, Ričarde. Tu sam.“

Nekoliko sekundi tišine. Zatim se on namrštio.

Upitao sam: „Gde ste, Ričarde?“

„Na nekom gatu.“

„Negde na moru?“

On je polako klimnuo glavom, ali se još mrštio za sebe, kao da ne može da razluči šta to vidi. Šta god da je bilo posredi, nije se činilo očigledno traumatično, a to kao da ga je malčice iznenadilo.

„Na šetalištu sam“, rekao je. „Mislim da se to tako zove. U svakom slučaju, drveno je. Preko puta su video-igraonice. A sa ove su neki stubići za privezivanje brodova. Tu su stepenice što se spuštaju do plaže i mora.“

Znajući njegovu prošlost, oprezno sam razmotrio naredno pitanje.

„Jeste li na odmoru s porodicom?“

„Ne“, kazao je on. „Samo s majkom.“

Zabeležio sam to u njegov predmet. Kao dete, Ričard je bio žrtva nasilja raznih muškaraca koji su ulazili u život njegove majke i izlazili iz njega. Koliko sam znao, ona sama ga nikada nije povredila. Bilo mi je zanimljivo što je, čak i posle svega što je preturio preko glave, on i dalje smatrao da mora da bude prisutan i neki od tih zlostavljača da bi to bila *porodica*.

„Vidi li se još nešto?“, upitao sam.

Držanje mu se naglo promenilo. Lice mu se izobličilo.

„To je onaj kamion za prodaju sladoleda“, rekao je.

„Ovde ništa ne može da vam naudi, Ričarde.“

„Ne bojim ga se.“ On je zavrteo glavom. „*Ljuti* me.“

Pogledao sam mu ruke. Bile su stegnute u pesnice.

„Tako ste se tada osećali“, kazao sam. „Ali važno je da se setite kako više niste tamo. Sada to gledate spolja, i ne morate da osećate baš ništa prema tome što vidite. Mirni ste. Uzdržani.“

Izraz mu se malko smirio.

„Šta vas je to naljutilo u vezi s tim kamionom?“, upitao sam.

„Nije do kamiona. Pred njim je dugačak red, a znam da ionako nemamo novca. Već sam pitao majku i ona mi je rekla da ne može.“

„Zašto ste onda ljuti?“

„Pored njega stoji jedna devojčica. Ne dopada mi se.“

„Kako izgleda?“

„Mala je. Ima samo pet-šest godina. Ima belu majicu s kratkim rukavima i one farmerke s tregerima preko ramena. Crvene cipele.“

Zabeležio sam to u predmet, a onda postavio pitanje za koje sam se pitao znam li već odgovor na njega.

„A kosa?“

„Duga“, kazao je on. „Crna. Kovrdžava.“

„Zašto vam se ne sviđa?“

„Gleda me.“ Čvršće je stegnuo pesnice. „Sa mamom i tatom je. Tata joj drži *jebenu ruku* na ramenu. Samo mu nežno stoji tamo. A ona jede sladoled. Gleda me, a kada primeti da i ja gledam nju, *podrugljivo mi se nasmeši*.“

Zapitao sam se da li je to tačno.

Možda se devojčica jednostavno osmehnula. Bilo je čak moguće da ga nije ni primetila, i da je prizor srećnog deteta sa sladoledom i porodicom punom ljubavi bio dovoljan da se Ričardu usadi u pamćenje. Ali na izvestan način i nije bilo važno da li je zaista tako. Važno je bilo što on misli da jeste.

„Želim da se opustite“, rekao sam.

On se namrštio.

„Mada ne znam šta to znači.“

Bacio sam pogled na svoje beleške na kolenu. Bilo bi pojednostavljeno – smešno – pretpostaviti da je taj kratak susret s jednom malom devojčicom kada je on bio dete naveo Ričarda, decenijama kasnije, da poćini ubistvo, iako su sve tri njegove ųrtve bile ųzene s crnom kovrdųzavom kosom. A ipak je ta uspomena svih tih godina bila tu, zatvorena iza vrata u podrumu njegovog mozga.

Sat je bio gotovo istekao; bilo je vreme da vratim Ričarda iz tog blagog transa i pozovem medicinskog tehničara da ga odvede nazad u ćeliju.

Mada ne znam šta to znači.

„Ne znam ni ja“, kazao sam. „Ali možda možemo zajedno da otkrijemo.“

Po povratku u kancelariju seo sam za pisaću sto i otkucao beleške s te jutarnje seanse. Kad sam završio, otvorio sam zaseban dokument na računaru da zabeleųim privatne misli. Bila je to navika koju sam s godinama stekao. Bio sam shvatio kako mi to pomaųe da osećanja i utiske razradim na apstraktniji

i neoprezniji način. Poimanje da ih niko nikada neće čitati davalo mi je određene ruke da nagađam i dovedem misli u svojevrstan red.

Zanimljivo mi je da primetim kako događaj koji postaje formativan za pacijenta posmatraču može da izgleda krajnje beznačajan. Ma koliko sitni i bezazleni možda delovali, nikada ne možemo znati koliko su naši postupci važni. Interakcija koja nama prođe za tren oka može biti nešto što je nekome drugom nemoguće da zaboravi.

Zavalio sam se na naslon stolice.

Događaj koji mi je Ričard opisao bio je sasvim običan. Kratkotrajno gledanje u oči s nekim koga ne poznaješ. Možda nekakav smešak. Bilo je to nešto što se svakodnevno događa milion puta, i što većina ljudi jedva primećuje. Pod pretpostavkom da dotična devojčica zaista postoji, sumnjao sam da bi se ona sećala čega što se tog dana dogodilo, i da bi imala ikakvu predstavu o uticaju koji je to možda imalo. Isto tako, mogao sam očekivati da će Ričard, kao odrasla osoba, bes iskaljivati na muškarcima koji liče na one što su ga zlostavljali. Pa ipak, njemu se u pamćenje bio usadio nasumični prizor te devojčice.

Mada ne znam šta to znači.

Upravo je u tome bila caka.

Detinjstvo Ričarda Barbera sadržavalo je brojna obeležja koja su mi bila poznata od prestupnika koje sam viđao. Siromaštvo. Zapostavljanje. Zlostavljanje. Zavisnost. Ti činioci su bili toliko nesrazmerno zastupljeni u zatvorskoj populaciji kao celini da su bili neupadljivi.

Ali naravno da nisu mogli da predviđaju retroaktivno. Iako će ljudi koji u detinjstvu dožive izuzetno traumatična iskustva gotovo sigurno poneti neke probleme u odraslo doba, ogromna većina njih postanu pristojne, dobro prilagođene odrasle osobe.

Prošlost nas oblikuje, a ne određuje.

Bilo je važno da se to zapamti.

Ponovo sam se nagnuo napred, spremajući se da nastavim da kucam, ali onda mi je zazvonio telefon na pisaćem stolu. Razdražen usled odvrćanja pažnje, sklonio sam pogled sa ekrana. Na telefonu je treperilo svetlo s prijemnog pulta.

Podigao sam slušalicu.

„Doktor Danijel Garvi“, kazao sam.

„Zdravo, Dene – Majra ovde. Imam poziv za tebe. Gospodin na vezi kaže da je hitno. Zove te na mobilni, ali ne uspeva da te dobije.“

„Hvala, Majra“, rekao sam. „Možeš li da ga spojiš?“

„Nema problema.“

Ona se izgubila s veze.

„Doktor Danijel Garvi?“

Čovekov glas je bio grub ali poznat.

„Da.“ Prebacio sam slušalicu u drugu ruku. „Ko je to, molim vas?“

„Ovde detektiv Lijam Fleming.“

Načas mi se učinilo da svetla trepere.

„Bojim se da imam ružne vesti u vezi s vašim ocem“, kazao je on.

2

Stajao sam napolju na putničkoj palubi trajekta.

Napred je more bilo sivo, voda izbrazdana kao blato, trajekt je postojano burkao belu penu sa strana, kao da ore polje. Vetar je bio hladan kao led, ali ja sam se naslanjao na ogradu i terao se da ga trpim. Vazduh je titrao od golemog brujanja motorâ, koje je istovremeno bilo i zvuk i osećaj.

Uzdržan si, pomislio sam.

Miran si.

Još od onog telefonskog poziva od prethodnog dana, dok sam obavljao neophodne pripreme, trudio sam se da zauzdam misli i osećanja. Ali sad mi je bilo teže. Polučasovni put trajektom nazad na ostrvo davao mi je previše praznog vremena za razmišljanje.

Na obzorju se pojavila linija obale, a ja sam se odmakao od ograde, kao da je tako mogu sprečiti da priđe. Potez kopna je isprva bio tanak kao dlaka, ali brzo je rastao, tako da je ostrvo ličilo na čudovište koje se provlači kroz sve širu pukotinu.

Na popodnevnom suncu glavno selo je bilo savršeno kao na razglednici. Ali većina luka izgleda lepo s mora, i dok je trajekt neumoljivo podrhtavao prema terminalu, moj pogled je

pronašao boju koja se ljušti na fasadama prodavnica. Zatvorene prodavnice i daskama obloženi prozori. Dnevni alkosi okupljeni kod ratnog spomenika na trgu. Ako je ostrvo izgledalo lepo izdaleka, bilo je to samo zato što je odande bio najbolji pogled na njega.

Kad sam se vraćao tamo, uvek je bio prisutan osećaj strepnje. Sve lepe uspomene na ovo mesto ukaljale su one ružne, i u tom trenutku putovanja uvek sam imao utisak da se ne vraćam samo na jedno mesto već i u jedno vreme.

A toga dana taj utisak je bio mnogo gori no inače.

Imam neke ružne vesti u vezi s vašim ocem.

Kada smo stigli, pošao sam u jeftinu dvoranu i stao u red za rasklimatane metalne stepenice. Kamenito tlo ispod osovine trajekta bilo je umrljano od nafte i prošarano namotajima prljave užadi. Vazduh je zaudarao na benzin, ali taj miris je izbledeo kada sam izašao na studeni popodnevni vazduh i krenuo za ostalim putnicima kroz lavirint ograda. Galebovi su kružili po nebu a voda je uporno zapljuskivala drvene stubove obrasle mahovinom duž pristaništa.

Kratka šetnja kaldrmisanim ulicama do policijske stanice.

Kročio sam unutra, načas nerad da otvorim vrata. Tada će sve to postati java. Umesto toga, dao sam sebi nekoliko sekundi da gledam zgradu. Zidove od peščara; šiljast krov; staru plavu svetiljku kod vrata. Sve je bilo istovetno kao što sam ga pamtio. Lako je bilo zamisliti da bih, kada bih se okrenuo i pogledao nizak zid preko puta, mogao da vidim sablast mlađeg sebe kako sedi tamo, dosađujući se i čekajući da otac izađe s posla.

Gurnuo sam teška vrata i otvorio ih.

Raspored u predvorju se jedva bio promenio. Desno je bio prostor za sedenje, jednostavan, pomalo prljav i – budući da na ostrvu nije bilo mnogo kriminala – prazan kao što sam pamtio da je i obično bio. Neki leci sa informacijama na zidu izgledali su toliko stari da su mogli biti ostaci još odonda.

Pozvonio sam na zvono na prijemnom pultu.

Nedugo potom iz zadnjeg dela prostorije izronio je neki muškarac. Bio je otprilike mojih godina, što je značilo da smo verovatno odrasli ovde u približno isto vreme. Ali nisam mu prepoznao ni lice ni ime na znački.

„Danijel Garvi“, kazao sam mu. „Očekuje me Lijam Fleming.“

To ime sam bio prepoznao.

Fleming je bio dve godine stariji od mene, i nas dvojica smo imali dosta susreta, na igralištu i van njega, kad smo bili mladi. Nisam se iznenadio kad sam čuo da je postao policajac. Neke ljude – a moj otac je bio jedan od njih – taj posao je privlačio jer su želeli da čine dobra dela i poboljšaju nešto, ali moć koju je taj posao donosio neizbežno je privlačila i određeni broj sile-džija. Naravno, ljudi mogu da se promene. Ali moj otac je radio s Flemingom, i ja sam odlično znao da se ovaj nije promenio.

Narednik za prijemnim pultom me je propustio a onda sproveo do Flemingove kancelarije. Bila je to mala, prenatrpana prostorija, sa ormarima za dokumente uza zidove i gomilama papira razbacanih na sve strane. Kada sam ušao, Fleming je ustao. Izgledao je veoma slično onome kako sam ga pamtio iz naših dečaćkih kavgi: visok i širok, mada sada i sa omanjim škembetom. Imao je građu kakva ukazuje da s vremena na vreme ide u teretanu, ali verovatno neredovno. Lobanja mu je bila obrijana. Zapitao sam se služi li to da odaje imidž autoriteta, ili je naprosto otud što ga kosa polako napušta.

„Danijele.“

Pružio mi je ruku a ja sam je prihvatio. Iako mu je ton bio poslovan i zvaničan, spremio sam se za preterano čvrst stisak – pokazivanje snage – ali on nije sasvim usledio.

„Lijame“, rekao sam.

„Žao mi je što se vraćaš ovamo pod ovakvim okolnostima.“

„Da“, kazao sam. „I meni je.“

Pokazao mi je rukom. „Sedi, molim te.“

Posao mi je bio usadio naviku da analiziram ljude, te sam razmatrao njegov ton i odabir reči. *Sedi, molim te.* Bilo je to

neznatno više naređenje nego predlog, i deo mog bića se nakostrešio. Ali igralište je bilo daleko iza nas. Seo sam naspram njegovog pisaćeg stola.

„Siguran sam da nije raskošno kao ono na šta si navikao“, rekao je Fleming.

„Molim?“

„Kancelarija.“ Mahnuo je rukom na nered oko nas. „Pretpostavljam da je tvoja prilično upečatljiva.“

Zamislio sam psihijatrijsko odeljenje, s njegovim teškim vratima i jednoslojnim prozorom od pleksiglasa u mojoj kancelariji što gleda na jedan od tri hodnika. Moja kancelarija je bila manja od te i ne mnogo urednija. Mirisala je na sredstvo za čišćenje. Kada sam svakog jutra stizao u nju sa svežeg vazduha, uvek sam imao utisak da prolazim kroz vazдушnu komoru između spoljašnjeg sveta i veoma drugačijih svetova ljudi zatvorenih u sobama oko mene.

„Ja radim u zatvoru“, kazao sam.

„Stvarno?“ On je izgledao iznenađeno. „Mislio sam da si *profajler*, ili kako god da se to već zove u današnje vreme. Da hvataš ubice uz pomoć pameti, i sve to? Pretpostavljao sam da ima kaučeva. Knjige na sve strane.“

„Ne baš“, rekao sam. „Veći deo mog posla podrazumeva brigu o pacijentima. Kad se ja sretnem s njima, oni su već uhvaćeni.“

„Pacijentima?“ Uputio mi je zajedljiv pogled. „To su ubice, je l' tako?“

„Neki od njih.“

„Silovatelji. Tipovi koji povređuju decu.“

„Neki od njih.“

On je zviznuo za sebe.

„Mora da ti je teško da razgovaraš s ljudima koji su uradili tako nešto. Pogotovo nakon onoga što ti se dogodilo pre onoliko godina.“

Nastavio sam da ga gledam u oči.

„Ne baš. A trenutno želim da porazgovaramo o tome što se događa ovde.“

Na to se malo ukočio. Zatim kao da je slegnuo ramenima za sebe, kao da je pokušao da bude druželjubiv i upravo bio odbijen, ali kao da mu to ne znači mnogo.

„Obalska straža još traži“, kazao je. „Brodovi su verovatno upravo na moru. Ali prošla su već dva dana. Ne bih da budem okrutan, ali verovatno se sećaš kakva je struja oko ostrva.“

„Ne moraš da brineš zbog okrutnosti“, rekao sam.

„Samo bih da budem osećajan.“

„Razumem“, kazao sam. „Ne moraš ni to da radiš. Meni treba da mi ispričaš kojim se redosledom sve izdogađalo.“

Pre naređenje nego predlog.

Fleming je načas piljio u mene.

„Da“, polako je rekao. „Važi. Našli smo njegova kola kod Dometa.“

Ostrvo se strmo uzdizalo ka severoistoku, kao cipela okrenuta pod uglom. Na potpetici je bilo više od sto metara do oštrih stena i razjarenog mora u podnožju, a jedan deo litice tamo štrčao je dalje od ostalih. Zbog toga je i dobio ime Dometa, iako nikada ne biste videli da se tako zove u turističkim brošurama.

Kad smo bili deca, čekali smo jedni druge da se približimo ivici što je više moguće, i dok je Fleming govorio, setio sam se sebe kako stojim tamo.

Drhtav.

Uplašen.

Dok mi se od visine vrti u glavi.

„Oca ti je video Krejg Aspinol“, kazao mi je Fleming. „Sećaš se Krejga?“

„Kroz maglu.“

Aspinol je bio istih godina kao moj otac. Znao sam da često hoda stazama, kao nezvanični nastojnik najlepših mesta na ostrvu. Da sakuplja smeće. Popravlja znakove i ograde.

„Krejt je bio tamo pre dva dana“, rekao je Fleming. „Prepoznao je kola tvog oca parkirana tamo, a onda naišao na njega kako stoji blizu ivice.“

Njih dvojica su se ljubazno pozdravili, kazao mi je Fleming. Razgovor je bio neobavezan i Aspinol nije imao razloga da sluti kako bilo šta nije u redu. Ali sutradan kada se Aspinol vratio, očeva kola su još bila tamo. On je proverio vrata i video da je vozilo otključano. U kaseti je bio presavijen papir na kome je otac napisao tri reči, zajedno s mojim imenom i kontakt informacijama.

Fleming mi je dodao neki papir preko stola.

„Da li je to rukopis tvoga oca?“

Pročitao sam reči na njemu – *Obavestite mog sina* – a zatim mu vratio papir.

„Jeste.“

Fleming je načas pogledao u stranu. Znao sam šta sledi.

„Imaš li ikakvu predstavu zašto bi se tvoj otac možda...“

„Ubio?“, kazao sam. „Nemam.“

„Da li je imao ikakvih zdravstvenih problema? Novčanih briga?“

„Ništa što mi je ikada pomenuo.“

Fleming je čekao. Parirao sam mu u ćutanju. Istina je bila da ne bih bio sklon da mu odgovaram na pitanja čak i da sam bio u stanju. Znao sam da mi se otac osećao izolovano i besciljno otkako se godinu dana ranije penzionisao iz policije, jer mu je to bio život – ma koliko malo možda osećao da to znači, zaglaavljen tu na ostrvu. Ali ta informacija je delovala previše lična da bih je podelio s Flemingom; otac to ne bi želeo. Pritom, u stvari, to nije bilo nikakvo objašnjenje. Otac je izgledao sasvim srećno. Život mu je u prošlosti zadavao daleko teže udarce od odlaska u penziju, a on ih je dotad uvek podnosio.

„Pa dobro“, najzad je rekao Fleming. „Kao što sam ti već pomenuo, obalska straža još traži. Kao što rekoh, znaš kakvo je

more ovde. Moglo bi da izbaci njegovo telo na stene u narednih nekoliko dana. Ali moguće je i da se nikada ne pronađe.“

„Da“, kazao sam. „Znam to.“

„Gde ćeš odsesti? U slučaju da budemo imali vesti.“

Razmislio sam o tome.

„U očevoj kući“, rekao sam.

Fleming je insistirao da me isprati do prijemnog pulta.

„Inače“, kazao je, „kako živiš? Imaš ženu? Decu?“

Zamislilo sam svoj oskudno namešten jednosobni stan. Tamo sam bio sâm otprilike godinu dana, otkako je Lora otišla. Moja poslednja veza držala se predvidivog obrasca. Kao da mi nikada nije bilo mnogo teško da upoznajem žene, ali dati im dovoljno razloga da ostanu bilo je nešto drugo.

„Ne“, rekao sam. „Ti?“

„Nemam dece – bar ne još, u svakom slučaju. Mada imam partnerku. Sećaš se Sare iz tvog razreda?“

Pazio sam da se ne sapletem.

Pomen njenog imena bio je kao modrica na koju sam bio zaboravio: već godinama je niko nije pritiskao, i svaki pravi bol je odavno bio otupeo, ali ipak je bila iznenađujuće osetljiva na dodir. Nakon što smo otišli svako na svoj univerzitet, Sara i ja smo se udaljili, kao što se to ljudima dogodi, i dugo nisam razmišljao o njoj. Poslednje čega sam se sećao da sam čuo bilo je da radi na matičnom kopnu, nakon što je pobjegla sa ostrva kao što je, znao sam, oduvek sanjala. Ali nešto je očigledno bilo propalo i ona se opet obrela tamo.

Sinulo mi je da je otac to sigurno znao, a ipak, iz nekog razloga, nikada to nije pomenuo.

„Sećam se“, kazao sam. „Čestitam.“

„Da, lep je to život. Dobar posao. Poštovanje. Bez naglih promena.“

Stigli smo do vrata za prijemni pult.

„Mada, ozbiljno“, rekao je Fleming. „Kako to izvodiš?“
Čekao sam.

„Oni ljudi što ste ih zatvorili“, kazao je on. „Tvoji *pacijenti*, ako tako hoćeš da ih zoveš. Uradili su nešto najgore što čovek može da uradi.“

„Da.“

„Kako se možeš naterati da razgovaraš s njima kao da su ljudska bića?“

Razmislio sam o tome.

Ljudi su me to često pitali, i imao sam razumevanja za to. Ričard Barber, na primer, bio je neko koga nikada neće puštiti iz zatvora, i bio sam siguran kako mnogi smatraju da on zaslužuje da do kraja života pati zbog štete koju je načinio. I to je bilo teško osporiti. Bilo je trenutaka kada mi se plakalo od pojedinosti o zločinima mojih pacijenata. Dana kada mi se činilo da se oni uveče došunjaju kući sa mnom, i kada sam mogao da ih zamislim kako mi stoje u dnu kreveta u mraku, zviždućući za sebe.

Ali ma koliko strašni njihovi zločini možda bili, oni su ipak bili samo ljudska bića. Bilo je važno ne smetnuti to sa uma.

Gurnuo sam vrata i otvorio ih.

„Zato što čudovišta ne postoje“, rekao sam.

3

Nakon što sam izašao iz policijske stanice, izvesno vreme sam išao obalom, a zatim uz strmo kaldrmisano brdo i seoskim uličicama što vode dublje u unutrašnjost ostrva. U vazduhu iznad živica visio je miris sremuša, a tišinu bi tek povremeno poremetila jedna od nekoliko kola što su išla tim sporednim drumom.

Naposletku sam stigao do slepe ulice koja je malo zalazila u šumu. Duž nje se prostiralo sedam odvojenih kuća. Tri s jedne, tri s druge strane. Kuća u dnu je bila široka jednospratna brvnara, pročeljem okrenuta ka putu a leđima prema šumi.

Očeva kuća.

Zastao sam na kraju kolskog prilaza i zagledao se u šiljasti krov preuređenog potkrovlja. To je bila moja soba kad sam bio dete, i još sam spavao tamo kada bih povremeno došao na ostrvo. Poslednji put sam bio došao nekoliko meseci ranije, u maju, jer ma koliko da nisam podnosio da se vraćam tamo, uvek bih se potrudio da vidim oca na njegov rođendan.

Kao i obično, na poklon sam mu bio doneo knjigu. Otac je u starosti bio počeo da guta knjige. Misterije i krimiće; obožavao ih je. Ne zato što su ga podsećali na njegovu karijeru u policiji, već zato što su odstupali od toga. Priče su bile

uzbudljive i pune neobičnih događaja, negativca bi na kraju uhvatili i pravda bi bila zadovoljena. Stvaran život je retko bio toliko zanimljiv. A i kad jeste, skoro nikada tako jednostavan i zadovoljavajući.

Kada sam ušao, prvo sam se popeo u potkrovlje, usput paleći nekoliko svetala. Ostavio sam torbu na krevet za jednu osobu i pogledao unaokolo. Soba je očito bila raspoređena od moje poslednje posete, po svemu sudeći u očekivanju da ću u nekom trenutku ponovo doći.

To je nametalo pitanje:

Otkad si planirao da to uradiš, tata?

Zaključio sam da to pitanje trenutno nije korisno.

Sišavši na prvi sprat, ušao sam u njegovu sobu.

Nakon što je majka otišla, otac je idućeg leta tu probio tri sobe s jedne strane, preuredivši ih u jedan jedini prostor koji se protezao čitavom dužinom kuće. Na jednom kraju bili su njegov krevet, ormari i fioke. Na suprotnom njegov pisaći sto i police. Između je bio jednostavan prostor za vežbanje, sa tegovima naslaganim uz jedan zid i teškim kožnim džakom što je visio na lancu s tavanice.

Kad sam bio tinejdžer, on je čitave večeri provodio zaključan tamo, a zvuci koji su dopirali iza zatvorenih vrata kao da su određivali granice njegovog tadašnjeg života. Nespretno kucanje na računaru. Jednolična bupnjava. I tišina.

Sada sam otišao do džaka i blago ga gurnuo.

Lanac je tiho zaškripao.

Na kraju sam otišao do očevog pisaćeg stola. Na ugradnim policama na zidu iznad njega bila je smeštena njegova arhiva: godine papirologije odložene u pohabanim fasciklama s prstenovima i registratorima. Svakodnevni policijski posao na ostrvu bio je dosadan i u nekom trenutku nakon što sam ja otišao na univerzitet, otac je energiju usmerio na rešavanje nerešenih slučajeva koje je pronalazio na internetu.

Uzbudljivih zločina koji su privlačili veliku pažnju javnosti.